

فصل سوم

ویژگی‌های دروس

الف: عنوان درس به فارسی: علوم و معارف دفاع مقدس و مقاومت			
نوع درس و واحد		Science and Education of Sacred Defence and Resistance	
عنوان درس به انگلیسی:			
دروس پیش نیاز:		ندارد	
دروس هم نیاز:			
تعداد واحد:		۲	
تعداد ساعت:		۳۲	
وضعیت آمایشی/مأموریتی درس (صرفاً برای دروس تخصصی اختیاری مشخص شود)			
مرتبط با مأموریت/آمایش		مرتبط با آمایش/مأموریت	
موسسه است		موسسه نیست	

اگر واحد عملی دارد، چه نوع آموزش تکمیلی نیاز است؟: سفر علمی □ آزمایشگاه □ سمینار □ کارگاه □ موارد دیگر:

.....

معرفی درس و منطق آن

درس «علوم و معارف دفاع مقدس و مقاومت» دانشگاه ها فرصتی است برای درک عمیق حماسه‌ای که ملت ایران در برابر جهان‌خواران آفرید. این درس با نگاهی تربیتی و تحلیلی، به تبیین ابعاد مختلف هشت سال دفاع مقدس، جبهه جهانی مقاومت و جنگ تحمیلی ۱۲ روزه می‌پردازد و در پی آن است که دانشجویان را با ارزش‌های جاودان این دوران پر حماسه آشنا سازد. در این مسیر، درس به تحلیل ریشه‌های تحلیلی تاریخی جنگ تحمیلی می‌پردازد و نقش قدرت‌های استکباری در طراحی و آغاز این جنگ ناعادلانه را بررسی می‌کند. تبیین نقش بی‌بدیل امام خمینی (ره) در هدایت ملت و مدیریت جهادی دوران دفاع مقدس، از محورهای اصلی این درس است. همچنین، درس به شجاعت و تدبیر مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در صحنه‌های نبرد و طراحی عملیات‌های بزرگ و نقش ویژه ایشان در جنگ تحمیلی ۱۲ روزه می‌پردازد. حضور ایشان در خطوط مقدم جبهه و نقش مؤثرشان در اتاق‌های فرماندهی، از جمله موضوعات مهم این درس است. درس به تحلیل حوادث مهمی مانند فتح خرمشهر و نقش آن در تغییر معادلات منطقه‌ای می‌پردازد. همچنین، به بررسی جنگ اقتصادی و تحریم‌های دشمن در طول دفاع مقدس و راهکارهای مقابله با آن می‌پردازد. تبیین مفهوم مقاومت به عنوان میراث ماندگار دفاع مقدس، از اهداف اصلی این درس است. درس می‌کوشد این مفهوم را به عنوان الگویی برای مقابله با استکبار در عصر حاضر معرفی نماید. در بخشی از درس، به جنگ رسانه‌ای دشمن و راهکارهای مقابله با آن پرداخته می‌شود. درس به بررسی دستاوردهای علمی و فناورانه دفاع مقدس و مقاومت می‌پردازد و نشان می‌دهد چگونه محدودیت‌ها به فرصتی برای خودکفایی تبدیل شد.

در نهایت، این درس با ارائه تصویری روشن از دوران پرافتخار دفاع مقدس و مقاومت، در پی آن است که روحیه ایثار و استقامت را در دانشجویان نهادینه کند. این درس پلی است بین گذشته پر حماسه و آینده‌ای درخشان که با دستان دانشجویان امروز ساخته خواهد شد.

ب: هدف کلی:

۱. واکاوی ریشه‌های مناقشه در چارچوب روابط بین‌الملل و تأثیر عوامل ژئوپلیتیک، نقش قدرت‌های و سازمان‌های فرامنطقه‌ای در شکل‌گیری جنگ و برخورد دو گانه با رویداد یکسان.
۲. مطالعه نقش نهادهای اجتماعی، رهبری کاریزماتیک و بسیج مردمی در مقابله با تهدیدات خارجی و ایجاد و حفظ اتحاد و انسجام ملی.
۳. بررسی موارد نقض قوانین بین‌المللی بشردوستانه توسط رژیم بعث مانند جنگ شهرها، کاربرد سلاح‌های شیمیایی، و سکوت مرگبار نهادهای بین‌المللی مدعی حقوق بشر به این رویدادها.
۴. تحلیل نتایج دفاع مقدس و مقاومت در ابعاد مختلف؛ از توسعه صنایع دفاعی و خودکفایی فناورانه تا تأثیر بر دیپلماسی منطقه‌ای و شکل‌گیری گفتمان مقاومت.
۵. تبیین مبانی فکری و استراتژیک «مقاومت» به عنوان یک پارادایم در نظریه‌های روابط بین‌الملل و مطالعه نقش جمهوری اسلامی ایران در شبکه‌سازی این گفتمان.

اهداف ویژه:

۱. تحلیل و تبیین واقعیت‌های دوران دفاع مقدس و مقاومت به نسل‌های آینده برای جلوگیری از تحریف و فراموشی آثار ماندگار آن دوران پر حماسه
۲. تحلیل و تبیین نقش رهبری حضرت امام (ره) و حضرت امام خامنه‌ای (مد ظله العالی) در مدیریت بحران و دفاع مقدس و مقاومت
۳. تحلیل و تبیین نقش مردم در دفاع مقدس و مقاومت
۴. شناسایی و ارزیابی جنایات جنگی صدام و صهیون در دفاع مقدس و سکوت مرگبار مجامع بین‌المللی مدعی حقوق بشر
۵. تبیین الگوی «مقاومت» به عنوان یک راهبرد ائلی در سیاست خارجی و امنیت ملی

پ) سرفصل‌ها:

فصل اول: مبانی نظری و مفهومی کلیات و تبیین مفاهیم جنگ و دفاع

زیر فصل‌ها:

- ۱- هدف و ضرورت ارائه درس به دانشجویان
- ۲- کلیات تبیین دفاع، ایستادگی و مقاومت
- ۳- تعاریف جنگ، دفاع و دفاع مقدس
- ۴- علل و عوامل وقوع جنگ‌ها

فصل دوم: تحلیل ژئوپلیتیک و جایگاه راهبردی ایران در غرب آسیا و معادلات جهانی

زیر فصل‌ها:

- ۱- آشنایی با جغرافیای غرب آسیا
- ۲- جایگاه مهم و استراتژیک ایران در منطقه و جهان (گذشته، حال و آینده)
- ۳- آشنایی با جغرافیا و مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران و عراق
- ۴- آشنایی با خلیج فارس

فصل سوم: بررسی مناقشات مرزی ایران و همسایه غربی از دولت عثمانی تا قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر

زیر فصل‌ها:

- ۱- بررسی مناقشات امپراطوری عثمانی و دولت صفویه
- ۲- علل جنگ‌های ۲۴ گانه ایران و عثمانی
- ۳- تاریخچه تشکیل کشور عراق
- ۴- قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر
- ۵- بررسی مناقشات مرزی تا پیروزی انقلاب اسلامی

فصل چهارم: بررسی وضعیت ایران و رژیم بعث در آستانه جنگ تحمیلی و علل، اهداف و زمینه های تجاوز صدام

زیر فصل ها:

۱. بررسی وضعیت های سیاسی، اقتصادی، نظامی، امنیتی، فرهنگی و اجتماعی (داخلی و بین المللی) جمهوری اسلامی ایران و رژیم بعث صدام در آستانه جنگ تحمیلی
۲. علل زمینه ساز تهاجم رژیم بعث صدام
۳. اهداف کلی (راهبردی و عملیاتی) رژیم بعث صدام
- ۴- تمهیدات و مقدمه سازی رژیم بعث صدام برای تهاجم به جمهوری اسلامی ایران شامل اقدامات سیاسی، فرهنگی، نظامی و امنیتی

فصل پنجم: تجاوز سراسری و اشغال مناطقی از کشور، نقش رهبری حضرت امام (ره)، مقاومت مردمی و نیرو های مسلح

زیر فصل ها:

- ۱- تهاجم گسترده هوایی ارتش بعث صدام
- ۲- تهاجم سراسری و عبور از مرزهای بین المللی و آغاز تجاوز
- ۳- جنایات صدام در مناطق اشغالی و آثار تهاجم
- ۴- نقش رهبری حضرت امام خمینی (ره) در تقویت بنیه دفاعی پس از پیروزی انقلاب اسلامی و استقرار نظام و تدابیر و رهنمود های ایشان در مقابله با تهاجم رژیم بعث صدام
- ۵- مقاومت مردمی در جلوگیری از پیشروی دشمن
- ۶- اقدامات نیرو های مسلح در مقابل تجاوز رژیم بعث صدام

فصل ششم: متوقف کردن متجاوز، آزاد سازی مناطق اشغالی، تعقیب و تنبیه متجاوز

زیر فصل ها:

- ۱- توقف و تثبیت پیشروی دشمن
- ۲- تلاش های ناموفق برای عقب راندن دشمن
- ۳- عزل بنی صدر از فرماندهی کل قوا و ایجاد وحدت در فرماندهی جنگ
- ۴- عملیات های محدود موفق و تقویت روحیه مدافعان
- ۵- آزاد سازی مناطق اشغالی
- ۶- چرایی ادامه جنگ بعد از آن آزادسازی خرمشهر
- ۹- دلایل ورود به خاک عراق

فصل هفتم: جنایات جنگی رژیم بعث صدام (جنگ شهر ها، حملات شیمیایی، جنگ نفتکش ها و رفتار با اسرای ایرانی)

زیر فصل ها:

- ۱- جنگ شهرها (مراحل بمب باران و موشک باران شهر ها توسط رژیم بعث صدام اهداف رژیم بعث عراق در حمله به شهر ها و منابع حیاطی و حساس) میزان تلفات وارده در اثر بمب باران و موشک باران
- ۲- حملات شیمیایی (انواع گاز های شیمیایی: مراحل استفاده رژیم بعث صدام از عوامل شیمیایی و اهداف آن در حمله به جبهه های نبرد و شهر ها) میزان تلفات جمهوری اسلامی ایران در جنگ شیمیایی
- ۳- جنگ نفتکش ها (اهداف رژیم بعث عراق در حمله به شناور های، چگونگی حمله به جزایر خارک پیری و تضعیف قدرت اقتصادی حضور آمریکا در خلیج فارس در پشتیبانی از رژیم بعث عراق) میزان خسارت به شناور ها و سکو های نفتی جمهوری اسلامی ایران
- ۴- رفتار صدام با اسرای ایرانی

فصل هشتم: نقش سازمان ملل ، نقش قدرت ها وسازمان های منطقه ای و فرا منطقه ای در هشت سال دفاع مقدس

زیر فصل ها:

- ۱- آشنایی با سازمان ملل متحد و نقش آن در حفظ صلح و امنیت بین المللی
- ۲- بررسی قطعنامه های صادره سازمان ملل در دوران دفاع مقدس
- ۳- مفاد قطعنامه ۵۹۸ و شرایط و فرآیند صدور آن و برخورد اولیه جمهوری اسلامی ایران با این قطعنامه
- ۴- مقایسه رفتار دو گانه سازمان ملل متحد و صدور قطعنامه در جنگ رژیم بعث عراق علیه جمهوری اسلامی ایران و کویت
- ۵- نقش کشور های بلوک غرب (آمریکا اروپا و ...)
- ۶- نقش کشور های بلوک شرق (شوروی سابق، چین و اروپای شرقی و ...)
- ۷- نقش کشور های عربی منطقه و فرا منطقه ای
- ۸- نقش سازمان های منطقه ای و فرا منطقه ای (جنبش عدم تعهد ، کنفرانس اسلامی ، اتحادیه عرب و شورای همکاری خلیج فارس و ...)

فصل نهم: چگونگی پایان یافتن جنگ ، پذیرش قطعنامه ۵۹۸ از سوی ایران و حمله مجدد صدام

زیر فصل ها:

- ۱- عملیات های تاثیر گذار سال های پایانی جنگ
- ۲- دلایل پذیرش قطعنامه ۵۹۸ توسط جمهوری اسلامی ایران
- ۳- تهاجم مجدد رژیم بعث عراق پس از پذیرش قطعنامه ۵۹۸ توسط جمهوری اسلامی ایران
- ۴- تاثیر پیام حضرت امام (ره) و حضور ریاست جمهوری اسلامی ایران (حضرت آیت الله خامنه ای) در جبهه های جنوب بر حضور نیرو های مردمی
- ۵- تهاجم منافقین (فروغ جاویدان) و عملیات مرصاد
- ۶- پذیرش رسمی قطعنامه ۵۹۸ از سوی صدام
- ۷- اعلام آتش بس ۲۹ مرداد ۱۳۶۷

فصل دهم: دلایل و عوامل پیروزی ایران در دفاع مقدس هشت ساله

زیر فصل ها:

- ۱- دلایل پیروزی جمهوری اسلامی ایران
- ۲- عوامل و دلایل پیروزی جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری
- ۳- تدابیر و ابتکارات فرماندهان
- ۴- ایمان ، ایثار، فداکاری و شهادت طلبی و نقش بسیج مردمی، پشتیبانی های مردم و وحدت ملی

فصل یازدهم: جبهه جهانی مقاومت

زیر فصل ها:

- ۱- تغییرات جغرافیایی در غرب اسیا در صد سال اخیر و پیامد های آن
- ۲- ریشه ها و زمینه های پیدایش اندیشه مقاومت
- ۳- روند توسعه انقلاب اسلامی در کشورهای مختلف در تقابل با استکبار
- ۴- نتایج مقاومت در غرب آسیا تاکنون
- ۵- عوامل پیروزی در جنگ مقابل استکبار در جغرافیای مقاومت

فصل دوازدهم: جنگ تحمیلی ۱۲ روزه استکبار علیه مردم قهرمان ایران

زیر فصل ها:

- ۱- تقابل حق و باطل
- ۲- دشمنی صهیونیست ها با ایران اسلامی
- ۳- نقش جمهوری اسلامی ایران در محور مقاومت و امنیت منطقه ای
- ۴- حمله رژیم صهیونیستی با پشتیبانی آشکار استکبار جهانی
- ۵- پاسخ کوبنده نیرو های مسلح ، اتحاد و انسجام ملی
- ۶- نقش فرماندهی معظم کل قوا و مقام معزز رهبری (مد ظله العالی)

فصل سیزدهم: نتایج و دستاورد های دفاع مقدس و مقاومت

زیر فصل ها:

- ۱- دستاورد های داخلی
 - ✓ پیشرفت در صنایع دفاعی و نظامی
 - ✓ حوزه های فرهنگی و اجتماعی
 - ✓ سیاسی و امنیتی
 - ✓ علمی و فناوری (پزشکی ، مهندسی و ...)
 - ✓ تحول و ارتقاء ساختار و سازمان نیروهای مسلح
 - ۲- دستاورد های خارجی
 - ✓ حوزه های سیاسی و سازمان های بین المللی
 - ✓ تثبیت اقتدار نظام جمهوری اسلامی ایران در سطح جهان
 - ✓ الگودهی به نهضت های ضد استکباری (بیداری جهان اسلام)
 - ✓ اثبات ذات استکباری قدرتهای بزرگ و سازمان های بین المللی
- * آموزش میدانی** (بازدید از مراکز فرهنگی و موزه های دفاع مقدس در استان ها ، یادمان های شهدای گمنام و حضور در اردوهای راهیان نور)

ت) روش یاددهی - یادگیری متناسب با محتوا و هدف:

۱. سخنرانی
۲. پرسش و پاسخ
۳. استفاده از اسناد و فیلم های مستند
۴. بازدیدهای میدانی

ث) روش ارزشیابی (پیشنهادی):

۱. حضور و مشارکت در کلاس: ۱۰%
۲. تحقیق و ارائه: ۲۰%
۳. پروژه میدانی: ۲۰%
۴. امتحان پایان ترم: ۵۰%

ج) ملزومات، تجهیزات و امکانات موردنیاز برای ارائه:

چ) منابع علمی پیشنهادی:

منبع اصلی: در دست تالیف ، تا زمان تالیف منبع اصلی ، از منابع زیر استفاده گردد.

منابع تکمیلی:

- افشردی، محمد حسین و دیگران (۱۴۰۲). سلسله مباحث آموزشی تاریخ توصیفی – تحلیلی دفاع مقدس، بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس.
- درودیان، محمد (۱۴۰۰). سیری در جنگ ایران و عراق (دوره پنج جلدی)، تهران: مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس.
- شربتی، مجتبی و مرادپیری، هادی (۱۴۰۰). آشنایی با علوم و معارف دفاع مقدس، تهران: انتشارات سمت.
- منصوری لاریجانی، اسماعیل. رسولی، حسن (۱۳۸۰). تاریخ دفاع مقدس، تهران: اسلیمی.
- نیازی، یحیی (۱۴۰۰). پاسخ‌های اجمالی به چند پرسش جنگ تحمیلی، نشر فاتحان، نوبت اول.
- جمعی از نویسندگان (۱۴۰۳). کتاب هوشمند علوم و معارف دفاع مقدس، دانشگاه آزاد اسلامی و بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی.
- جمعی از نویسندگان (۱۴۰۳). کلان پروژه های مطالعاتی ۶۸ گانه دفاع مقدس ، سازمان تحقیقات ، آموزش و ترویج پژوهش های دفاع مقدس، انتشارات سرو اندیشان قلم.

ح) ملاحظات برای افراد با نیازهای ویژه:

خ) ملاحظات برای برگزاری الکترونیکی درس: